

MODERN ULUS DEVLET PROJESİNDE BİR İDEAL MEKÂN TEMSİLİ OLARAK KÖY ÜTOPYASI

Esra DİCLE*

ÖZET

Foucault, mekânın iktidar mücadelesinin de bir alanı olduğunu söyler. Mekân, düzenleyen ve disipline edenle, yaşayan ve kendiliğinden olanın çatışma alanıdır. Bu noktada iktidarların şehir planlamalarının, iktidarın ideolojisiyle doğrudan bağlantısı olduğunu belirtir. İktidar alanını bölgelere ayırma, bireylerin görünür kılınması, davranışların normalleştirilmesi gibi süreçler, mekânın organize edilmesi yoluyla bireyin disipline edilmesini sağlar.

Mekân, ideolojik aktarımların gerçekleştiği bir sahnedir. Mekân, iktidarın varlığını tebaaya ileten, iktidarı meşrulaştıran, doğallaştıran bir araçtır. İktidar her zaman imar faaliyetlerinden yararlanır. 18. yy.dan sonra her siyasi tartışmada mekân organizasyonu önemli yer işgal eder. Foucault, iktidarın varlığının, mekânın her köşesinde işaret ve şifrelerle bireylerin bilincine aktarıldığını söyler. Kemalizmin dayandığı temel ilkelerden birisi olan halkçılık ve buna bağlı olarak geliştirilen köycülük hareketleri, 1930'ların başından itibaren Cumhuriyetin ekonomik, kültürel ve siyasi anlamda yürüttüğü politikaların temelini oluşturur. Ülke modernleşmesinin ve ekonomik bağımsızlığının sağlanmasının köylerden başlayacağı düşünülür ve bu süreçte öncelikle ideolojinin üretileceği temel mekan olarak köyün sorunları tespit edilir. Köyün imarının sağlanması ve tüm sorunların kaynağı olarak gösterilen köylünün eğitimsizliğinin giderilerek köylünün yetiştirilmesi, köy kalkınması projesinin iki ana hedefi olarak belirlenir.

Kemalist köycü söyleme Halkevlerinde sahnelenmek üzere yazılan tiyatro oyunlarında rastlamak mümkün. Köylüyü Türk kimliğinin temeli olarak sunan oyunlar, özellikle 1930'ların başında devlet eliyle yürütülen; köylü şehirli bütünleşmesinin sağlanması, köyün cehaletten arındırılması, sanayileşmenin köyden başlaması gibi projeleri dile getirir.

Anahtar sözcükler: Kemalizm, Köycülük, Mekân, İdeoloji, Halkevleri

THE VILLAGE UTOPIAS AS THE PRESENTATION OF THE IDEAL PLACE ON THE MODERN NATION-STATE PROJECT

ABSTRACT

Foucault says that space is an area of power warfare, conflict between organizing and disciplinizing authority and the people who live there. He emphasizes that the politics of town planning of power has a direct relationship with the ideology of power. In this respect, power, organizes the space and also disciplines the individual by separating the areas of power to parts, making individuals visible, normalizing the

* Dr., Boğaziçi Ü. Türk Dili Okutmanı. El-mek: esradicle@gmail.com

behaviors, Space is a stage on which ideological transfers occur. It is an instrument that forwards the power's being to subjects and legitimizes and normalizes this power. After the eighteenth century, town planning and the organization of public sphere have an important role in almost all political debates. As Foucault says power is dispersed to all social places and can be seen every part of the city as a stage and sign. Power's being is transferred to the conscious of individual by means of signs and passwords that are positioned on all around the city. Turkish Republic's economic, cultural and political projects are based on the village politics of Kemalizm, after the 1930's. Kemalizm thinks that the economic independence and the modernization of the country should start from the villages. In this period, they determine the problems of the village where the ideology will be produced. Kemalizm has two main aims about the village modernization project: To supply the development of the village and to educate peasants. It is possible to encounter with the Kemalist village discourse on the plays which are written to be staged on People's Houses. These plays represent peasants as the origin of Turkish identity, express the importance of state-peasant unification, education of the villagers and the industrialization of village.

Key Words: Kemalizm, Village Politics, Place, İdeology, People's Houses

Mekân Politikaları

Herkesi kuşatan, fiziksel ve toplumsal alanlar olarak gerçek mekânlar, somut pratikler ve soyut anlamlandırma süreçleri sonunda üretilirler. Henri Lefebvre, mekânda anlamlandırılma, tasarlanma ve yaşanma süreçlerinin iç içe girdiğini belirtir. Buna göre gündelik hayat rutinleriyle yaşanan mekân, bir sosyo-politik aktör tarafından somut mekâna ilişkin soyut hayaller doğrultusunda tasarlanarak kodlanır ve şekillendirilmeye çalışılır. Lefebvre anlamlandırılan mekânı "mekânsal pratikler" (maddi yeniden üretim açısından insanların bilgi birikimlerini işlevsel kılan ve anlamlandırma süreçlerini kapsayan pratiklerin görüldüğü mekân), tasarlanan mekânı "mekânın temsilleri" (bilgi ve iktidarı elinde bulunduranların sözel ve grafik simgeler kullanarak kurguladıkları soyut mekân), yaşanan mekânıysa "temsilin mekânı" (gündelik hayatın etkin merkezi olarak tüm yapıp etmelerin yerini kapsayan, mekânın söylemi olarak da tanımlanabilecek, ütopyacı unsurlardan kaynaklanan mekân) olarak tanımlar.

Foucault, mekânın aynı zamanda iktidar mücadelesinin de bir alanı olduğu söyler. Mekân, düzenleyen ve disipline edenle, yaşayan ve kendiliğinden olanın çatışma alanıdır. Bu noktada iktidarların şehir planlamalarının, doğrudan iktidarın ideolojisiyle bağlantısı olduğunu belirtir. İktidar alanını bölgelere ayırma, bireylerin görünür kılınması, davranışların normalleştirilmesi gibi süreçler, mekânın organize edilmesi yoluyla bireyin disipline edilmesini sağlar. (Akbal Süalp, 2004, 100)

Bir fiziksel mekân, aynı coğrafi etkiler altında olsa bile farklı yönetimler altında farklı biçimler, özellikler gösterebilirler. Mekân, ideolojik aktarımların gerçekleştirdiği bir sahnedir. Mekân, iktidarın varlığını tebaaya ileten, iktidarı meşrulaştıran, doğallaştıran bir araçtır. İktidar her zaman imar faaliyetlerinden yararlanır. 18.yy.dan sonra her siyasi tartışmada mekân organizasyonu önemli yer işgal eder. Foucault, mekânı bir metin olarak ele alır ve iktidarın izlerini tüm toplumsal mekânlara dağıtmış, her yerde sahne, seyir, işaret olarak mevcut açık birer metin gibi okunabileceğini vurgular. (Gürallar Yeşilkaya, 2003, 20) İktidarın varlığı, mekânın her köşesinde işaret ve şifrelerle bireylerin bilincine aktarılır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

Köy Mekânının Kemalist İdeoloji Tarafından Kurulması

Kemalizmin dayandığı temel ilkelerden birisi olan halkçılık ve buna bağlı olarak geliştirilen köycülük hareketleri, 1930'ların başından itibaren Cumhuriyetin ekonomik, kültürel ve siyasi anlamda yürüttüğü politikaların temelini oluşturur. Ülke modernleşmesinin ve ekonomik bağımsızlığın sağlanmasının köylerden başlayacağını düşünen Kemalist seçkinler, ivedilikle yürütülmesi gereken sanayileşme atılımları için özel teşebbüsün yetersiz kaldığını görünce, yönetim ve denetimi ele alarak harekete geçerler. Bu süreçte öncelikle köyün sorunları tespit edilir. Köyün imarının sağlanması ve tüm sorunların kaynağı olarak gösterilen köylünün eğitimsizliğinin giderilerek köylünün yetiştirilmesi, köy kalkınması projesinin iki ana hedefi olarak belirlenir. Bu sorunların çözümünde köylülerin ve şehirlilerin devlete topyekün destek vermesini sağlamak ve onları harekete geçirmek için köylü ile şehirliler arasında var olan uçurumu kapatmak ve köylünün saf Türk ırkının değerlerini taşıdığını ileri sürerek köylüyü motive etmek amaçlanır. (Kalaycıoğlu, Sarıbay, 2000, 37). Kemalizmin halkı sınıfsız, imtiyazsız, eşit bir kitle olarak tanımlamasına paralel olarak o zamana kadar yönetimler tarafından hep mağdur edilmiş, hakkı yenmiş, küçümsenmiş olan köylünün herkesle eşit hak, imkân ve fırsatlara sahip hale getirileceği belirtilir. Halkevleri ve Halkodalarının köycülük şubeleri; bu süreçte köy ve devlet arasındaki iletişimin sağlıklı olarak kurulması, köyün teşkilatlandırılması, köyün çocuk ve gençlerinin eğitimi, köylünün hurafelerden, eski ve verimsiz tarım ve hayvancılık yöntemlerinden kurtarılarak bilimin ışığında yeniden yapılandırılması, köylünün sanattan spora birçok alanda kendisini geliştirmesi, meslek edinmesi, bütün bunlarla birlikte köylünün devletine karşı vazifelerinin de bilincine varması gibi konularda önemli rol oynarlar.

Özetlemek gerekirse, Köy mekânı, Kemalist modern ulus devlet projesi içinde, eğitim, kültür, sanayi gibi alanlarda gerçekleştirilecek kalkınmanın dayanacağı temel mekân olarak tasarlanır. Köy; halkçılık, milliyetçilik ve devrimcilik ilkeleri paralelinde, modern ulus devlet dönüşümünün başlatılacağı yerdir. Öz Türk kimliğini ve kültürünü yansıtan, tam da bu nedenle çok kültürlü Osmanlı Devleti döneminde zulme ve haksızlığa uğrayan köylünün ve boş, bakımsız, harabe halde bırakılmış köyün, resmi söylem tarafından yeniden inşasıyla hem ideal bir köy yaşamı yaratılacak hem de kalkınma hareketi köyden kente yayılarak, devrimin sağlam ve sarsılmaz temeller üzerinde yükselmesi sağlanacaktır.

Kemalist İdeolojinin Mekânı Olarak Halkevleri ve Köycülük Politikalarının Halkevleri Dönemi Tiyatro Oyunlarında Yeniden Üretimi

1930'lar, Türkiye'de yeni cumhuriyetin modern ve milli karakterinin; mimariden eğitime, dilden tarihe, özel ve kamusal alanıyla bütün bir gündelik hayat organizasyonundan köy hayatına, spordan sanata pek çok alanda üretildiği bir dönemdir. Bu süreçte cumhuriyetin ilk yıllarının aksine, reformlar kurumsal bir nitelik kazanarak daha bilimsel ve sistemli bir şekilde halka aktarılır. 1930'ların başlarında faaliyet göstermeye başlayan Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Halkevleri gibi kurumlar aracılığıyla Kemalist söylem kendisini toplum temelinde yapılandırırken, diğer yandan da toplumun belirlenen ilkeler doğrultusunda dönüşümü denetimli olarak sağlanabilecektir. Siyasi, bilimsel, akademik ve kültürel sahada yürütülen bu projenin halkla buluşmasını sağlayan en önemli merkezlerden birisi de 1932 yılında aynı anda açılan on dört şube ile çalışmalarına başlayan ve dil-tarih ve edebiyat, tiyatro, spor, kitapsaray ve yayım, köycülük, müze ve sergi, ar, sosyal yardım şubelerinin de aralarında bulunduğu dokuz alanda faaliyet gösteren Halkevleri olmuştur. Ağırlıklı olarak kültür sanat alanında şubeleri bulunan Halkevleri doğrudan CHP'ye bağlıdır; ve şubelerin amaç ve usüllerini belirleyen çalışma talimatnameleri, tek parti iktidarının ideolojisi doğrultusunda oluşturulur. Dolayısıyla topyekün ve çok boyutlu olarak yürütülen ulusal kalkınma projesinde, Kemalizmin toplumdaki tüm kimlikleri tek bir modern ulus-devlet çatısı altında, vatandaşlık bağı ve Türklük bilinciyle biçimlendirme hedefini gerçekleştirmeye çalışırken, özellikle Halkevleri çatısı altında

Turkish Studies

gelişen kültür ve sanat hareketlerinin tüm imkânlarından da oldukça faydalandığı görülür. (Çeçen, 1990, 106).

Halkevleri tiyatro kolu çalışmaları, okur-yazarlık oranı oldukça düşük bir topluma ulaşmada son derece etkili bir rol üstlenir. 1932-51 yılları arasında Halkevi sahnelerinde, Halkevleri Tiyatro Talimatnamesine uygun olarak 386 farklı oyun sergilenmiştir. Bunların yaklaşık 110 kadarı siyasi propaganda ve ulusal kültüre dayanan, Türk Tarih Tezi'ni ve Kemalist ideolojiyi yaymayı amaçlayan, yazarlara Halkevleri tarafından sipariş edilen veya yarışmalarla teşvik edilerek yazdırılan oyunlardır. Bu oyunların genelinde vatan sevgisi ile ulusal birliğe olan inanç sergilenir. Bu oyunların yanı sıra öğretici ve eğitici nitelikte, sanatsal düzeyi yüksek oyunlar da sergilenir. Politik vurguları daha az olan bu oyunlar arasında Shakespeare, Moliere, Sophocles çevirileri, Musahipzade Celal ve Ahmet Vefik Paşa uyarlamaları sayılabilir. Üçüncü bir başlıktan söz etmek gerekirse, Fransız usulü farslar, trajikomediler ve melodramların yer aldığı, toplumsal hayat ve aile içi ilişkilerde yaşanan sorunların işlendiği oyunlar görülebilir.

Genel olarak Halkevi sahnelerinde halkın kendine olan güvenini pekiştirmek, ileriye umutla bakmasını sağlamak amacıyla iyimser oyunlar sahnelenmiştir. Halkevleri tiyatro kolları için yazılan oyunların halka özgüven aşılama, ulusal değerleri öne çıkarmak amacıyla yazılmış, didaktik oyunlar olduğu açıktır. Bu bakımdan bu oyunların konu ve kişileri de yaşanan gerçekliklerden çok, benimsenmiş doğrulardan hareketle kurgulanmıştır. Günün tanınmış yazarları Kemalizmin yayılmasını sağlamak, devrimleri benimsetmek, Türklük bilincini sağlamlaştırmak için açılan oyun yazımı kampanyalarına katılırlar. Bir kültür devriminin yaşandığı yılların coşkusu dile getiren bu oyunlarda Kemalizm'in ilkeleri ve aydın kesimle halkın bütünleşmesi temel alınır.

Halkevlerinde sahnelenmek üzere kaleme alınan tiyatro oyunlarında, Kemalist köycü söylemin propagandasına da rastlamak mümkün. Köylüyü Türk kimliğinin temeli olarak sunan oyunlar, özellikle 1930'ların başında devlet eliyle yürütülen; köylü şehirli bütünleşmesinin sağlanması, köyün cehaletten arındırılması, sanayileşmenin köyden başlaması gibi projeleri dile getirir. II. Dünya Savaşı arifesinde ve değişen dünya düzeni içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenli ve kuvvetli bir konum kazanabilmesi için ülke güvenliğinin sağlanması, hava kuvvetlerinin güçlendirilmesi ve ekonomik anlamda tam bağımsızlığın sağlanması gibi konularda halkın üzerine düşen vazifelerin altı çizilir. Devletin uzun yıllardır ihmal edilen köylüye hak ettiği değer vermek, sorunlarını çözmek için attığı-atacağı adımlar belirtilerek, köylünün de devlete karşı görevlerini yerine getirmesi gerektiği hatırlatılır. Türk köylüsü, Türk milletinin öz niteliklerine sahip bir topluluk olarak tanımlanırken, söz konusu öz niteliklerden kaynaklanan fedakârlık, çalışkanlık, vatan sevgisi, birlik ve beraberlik gibi özelliklere uygun davranması beklenir.

"Köy Oyunları" başlığıyla yayınlanan oyunlarda vurgulanan meseleler ana hatlarıyla; Osmanlı-Cumhuriyet dönemi karşılaştırması ve Cumhuriyetin değerleri ile köy politikalarının üstünlüğünün belirtilmesi, köylünün Türk ırkının özünü oluşturduğu fikri, kent insanı ve değerleri karşısında köy insanı ve mekânının yüceltilmesi, ulusal kalkınmanın başladığı, geliştiği ve yayıldığı merkez olarak bir köy ütopyasının kurulması olarak görülüyor.

Oyunlardaki Osmanlı Algısı

Oyunlarda göze çarpan ilk konu, Osmanlı Devleti zamanında köy ve köylünün algılanışı ile köylülerin yaşadığı sıkıntıların altının çizilmesidir. Cumhuriyet söyleminin ötekileştirdiği Osmanlı, köy politikaları söyleminin oluşturulmasında da kullanılır. Köy ve köylülerin koşullarının Cumhuriyetle birlikte nasıl bir değişim ve ilerleme içine girdiğini göstermek için, öncelikle Osmanlı dönemindeki sıkıntıların altı çizilir. Bu bağlamda Osmanlı, şehirleri köylere üstün tuttuğu için sert bir üslupla eleştirilir. Bu ayrımcılık, köycü söyleme göre, Osmanlı'nın milliyetçiliğe ve köycülüğe düşmanlığından kaynaklanır. Osmanlı döneminde ulusal kültürün yok edildiği ve köycü

bilincin oluşmasının engellendiği düşünülür. Bu nedenle Osmanlı aydınlarının köy ve köylüler hakkında yazdıklarını da gösterdikleri ilgileri de basit ve samimiyetsiz bulurlar. (Karaömerlioğlu, 2006, 69) Osmanlı'nın keyfi yönetimi sorunların temel kaynağıdır. Bu sıkıntıların en önemlisi vergilerdir. “Bir yıkım olan vergilerden usan[an]” (Askun, 1936, 6) ve “kendi mallarının hırsız olmak zorunda kal[an]” (Askun, 1936, 9) köylülerin, bu “keyfi” uygulamadan belleri bükülmüştür. Ayrıca askerlik hizmeti de sadece köylünün sırtına yüklenmiştir. Celal Sıtkı Gürler'in yazdığı *Eğitmen*'deyse konuya şöyle değinilir:

“İKİNCİ KÖYLÜ: (...) Ben Yemen'e bir gittimdi...Seksen ay...Seksen gün değil a bu...Seksen ay anamın ak sütü gibi burnumdan geldi. Böyle devletin böyle askerliği de başında kalsın dedik. Silah çattık. Aman ağalar, bana bir sopa çekiverdiler; bir sopa çekiverdiler budumun kaba etleri kemiklerime geçti gitti.” (Gürler, 1940, 10)

Osmanlı döneminde köyler, köylüler için güvenli yerler olmaktan da çoktan çıkmıştır. Yusuf Sururi Eruluç'un oyunu *Bir Gönül Masalı*'nda “Sırtlan” adlı bir “fermanlı paşa”, (Eruluç, 1937, 15) köye korku salmakta, köylülerden haraç kesmekte, istediğini öldürüp, istediğini sürgüne gönderip istediği kızı kendine eş olarak almaktadır. Osmanlı'yı temsil eden bu paşaya köylü sonunda isyan eder:

“TOSUN: Susmayacağım... İçimdekilerini söyleyeceğim... Sizler ve sizlere o fermanı veren, yurdun dört bucağına saldıran, hak tanımayan, insaf nedir bilmeyen, yakıp, yıkan, gözleri dönmüş bir sırtlan sürüsünüz.” (Eruluç, 1937, 28)

Köyde hayatın kontrolü, saraydan fermanlı ağaların, paşaların elindedir ve bu koşullarda en sık vurgulanan konu adaletin yokluğudur. Sırtını saraya yaslamış ağalar, derebeyleri, eşkiyalar tarafından keyfi bir şekilde yönetilen köylerde düzen, kalmamıştır; üstelik bu kişilere karşı koymak da mümkün değildir. *Işık*'ta toprağına el koyan bir ağayı mahkemeye veren ihtiyar bir köylünün, seneler süren dava sonunda hakkını alamaması, nasıl perişan hale geldiği, köyde ağa ve adamları tarafından gelen tehditlere nasıl tek başına dayanmak zorunda kaldığı anlatılır. Köylü, hak arama savaşında da yalnız bırakılmış, adalete olan inancı tükenmiştir.

Saf Türk Köylü Kimliği

Kemalizmin köycü söylemi, tam da bahsedilen, zulüm gören ve hakkı yenen köylü algısını yıkmak ve köylünün hak ettiği değeri görmesini sağlamak üzerine kurulu olacaktır. Bu amaçla köy ve köylü romantik bir kavrayışla tanımlanır; köylünün Türk milletinin özünü oluşturduğu belirtilerek onun üretim gücü, çalışkanlığı, bilime yatkınlığı, dürüstlüğü, cesareti, vatana bağlılıkları yüceltilir. 1930'larda birçok köycü, ulusal kültürün saf ve tamamen korunmuş olarak bulunduğu yerlerin köyler olduğunu vurgularlar. Ulusal kültürün özünün köylerde bulunduğu inancı, sadece Cumhuriyetin değil pek çok milliyetçi söylemin bir parçasıdır. Özellikle 1929 ekonomik buhranının nedenlerinin kapitalizm ve sanayileşmede bulunması ile birlikte, şehirlerin de etnik, kültürel, ekonomik açıdan karmaşık ve kozmopolit bir yapı sunması dolayısıyla, milliyetçi söylemlerin köyü yücelten söylemler üretmesi son derece doğaldı. *Atatürk Köyünde Bir Uçak Günü* oyununda Türk köylüsünün özellikleri uzunca bir listeye sıralanır:

“ÖĞRETMEN: Köyümüz hakkında bilgiye karşı derin bir ilgi var. Ve ben bir gün onlara veya muhtara bana çocuk gönderin dememişim. Okul açılmış, derhal çocukla dolmuştur. (Askun, 1936, 12)

KAMUNBAY: Türk köylüsü, yoklukta varlık yaratandır. (...) Onu okşayın, ona yaklaşın ve sizin içten olduğunuzu anlasın, hemen sokulur. Diyebilirim ki iyiliği seven, çalışkanı onun kadar anlayanı yoktur. (...) Çünkü temizdir. Köylerin havası ne kadar temiz ve sağlamsa, köylülerin içi de o kadar lekesiz ve inançları diridir. (Askun, 1936, 13)

Turkish Studies

ÖĞRETMEN: Bu köyde gördüğüm üstünlüklerden birisi de yurt sevgisidir. (...) Onlar doğruyu söyler ve haktan ayrılmazlar. (Askun, 1936, 15)

KAMUNBAY: (...) Bilhassa Türkler, haksızlığa dayanamayan adamlardır. Acıya, zahmete, açlığa katlanır fakat haksızlığa dayanamaz (...) Ve bir de taşı mı hiçbir kuvvet onu öngeleyemez. Saltık önüne duranı sürükler, en çetin engelleri bir hamlede aşar. (Askun, 1936, 15-16)

KÖY DELİKANLISI: Atatürk köyünde, Atatürk'e yaraşan bir köy gençliği yetişiyor. Hem ülkücü ve diri bir gençlik" (Askun, 1936,21)

Köylünün erdemlerinin vurgulanması, beraberinde bir mekân olarak köyün de yüceltilmesini getirir. Toprak, aynı zamanda sürekliliğin bir sembolü olarak da anlam ifade edebilir ve böylece milli memleket ideolojisi ortaya çıkabilir. Böylece uzak tarihin vatani, bugünde bir öze, eski ve köklü geçmişe dönme arzusu yaratır. Eski ve köklü olan özün şehirde değil köyde konumlandırılması söz konusu olacaktır. Şehrin modern ve değişken yapısına karşılık kırsal romantikleştirilerek yüceltilir. Oluşumları modern romantizmin gelişimiyle paralel olan Avrupa milletleri, kırsal retoriğini geliştirir ve kırsal milletin asıl ruhunun bozulmadan yer aldığı özü olarak tanımlar. Böylece köylüler ve çiftçiler de milletin ataları, öncüleri olarak tanımlanır. (Edensor, 2004, 40) Köylünün bu faziletleri, Türk'ün öz kimliğinin taşıyıcıları olmalarından gelir. Şehirdekilere kıyasla bozulmamış, yozlaşmamış, asıl karakterlerinden uzaklaşmamış olan köylüler, Saray-Anadolu çatışmasının, şehirli-köylü çatışmasının ve aynı zamanda ümmet-millet çatışmasının da odağında yer alırlar. Millet bilincine sahip Anadolu köylüsünün üstünlüğü "kanından" gelir. *Kurtuluş*'ta, İzmir'in kurtuluşu sırasında cepheye giden ve dönüşü umutsuzca beklenen Ahmet için Mehmet Ağa şöyle der:

"MEHMET AĞA: Ahmet gelir kızım korkma. Onun damarlarında atalarının bozulmamış kanı var. O Türk'tür. O saray sultanları gibi melez değildir." (Şemsi, 1936,12)

Oyunlarda saf Türk köylü, vatanına ve milletine bağlıdır; gerekirse onun için canını bile feda edecektir. Yeter ki köylü, canını tehlikeye atacağı nedene inansın, inandırılınsın. Eserlerde sıklıkla vurgulanan bir konu, köylüyü harekete getirecek temel unsurun inanç ve samimiyet duygusu olmasıdır. Halit Bedi'nin oyunu *İnkılap Yolu*'nda, köylünün vatanına olan bağlılığı, aynı inanç vurgusuyla birlikte verilir:

"ERGUN: Köylü...Ah bilsen Sevim ne iyi insandır o,
Kendini anlayana kul köle kurbandır o.
Sırasında bir melek, yerinde aslandır o,
Bazen çocuğa benzer, saflıktır, nisyanıdır o,

Yurduna göz koyana sanki kaplan kesilir.

Düşman hangileridir, dost nasıl olur, bilir." (Halit Bedi, 1934, 29)

Vedat Nedim Tor'un yazdığı *Değişen Adam*'da da köylü, kendisine samimiyetle yaklaşan ve güvenilebileceğini anladığı insanlara, yine canını bile verebilecek şekilde kuvvetli bir inançla bağlanır:

"OKTAY: İnan ve sevgi, köylünün kilit vurmuş ağzını açan iki anahtar. (...) bir de aradaki buzlar çözülünce öyle bir dilleniyor, öyle şevke geliyor, öyle bir bağlanmış bağlanıyor ki öl desen vallahi ölecek." (Tor, 1941, 79)

"Demek Köyü Bana Tercih Ediyorsun!"

Cumhuriyetin köy politikalarının gerçekleştirilmesi için en önemli konu, köylüyü harekete geçirecek motivasyonun ve köylünün devlete olan inancının sağlanabilmesidir. Köylünün hükümetlere olan inançsızlığının, köy ile iktidar arasında var olan ayrılığın, uyuşmazlığın ve anlaşmazlığın nedeni değinildiği gibi, Osmanlı'da bulunur. Osmanlı ilgisini şehir üzerine kurmuş ve köyü ihmal etmiş, üstelik keyfi idareler, vergi, askerlik gibi ağır yükümlülüklerle köylüyü zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle Kemalist söylem yüzyıllardan sonra ilk defa Cumhuriyetle

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

birlikte şehirden köye doğru bir adım atarak köylüye barış eli uzatır; kalkınmayı köyden başlatarak köyü modernleşme projesinin merkezine yerleştirir. Köylünün bu projeye gönüllü katılımını ve üzerine düşen görevleri yerine getirmesini sağlamak amacıyla köylü ile aynı dili konuşabilmenin ve onu ikna edebilmenin önemini vurgular. Önce ayrılığın varlığı kabul edilerek bu ayrılığın nedenleri üzerine düşünülecek, şehirlinin atacağı ilk adımla köylünün güveni kazanılacak ve kaynaşma sağlanacaktır. *Değişen Adam*'da da öncelikle köy ve şehrin kaynaşmamış yapısı “kabul edilir”:

“LEYLA: (...) Köylüler bizi uğurlarken sanki bize “Ya...Sizin sevginiz işte bu kadarlık. Gelirsiniz, birkaç hastamıza bakarsınız. İlaç dağıtırsınız. Bir alay nasihat edersiniz. Ve gidirsiniz.” demek ister gibi bakıyorlar.

OKTAY: Evet, bir türlü onlarla haşır neşir olamıyoruz. Zeytinyağı ile su gibi bir şey...Daima ayrı, daima ayrı...Fakat bu böyle devam edemez. Mutlaka bu iki kuvveti birbirinin içine sokmalı, birbirine kaynaştırmalı” (Tor, 1941,50-51)

Cumhuriyet dönemi köycülerinden Nusret Kemal, köy ve şehir arasındaki ayrılığın giderilmesi için öncelikle bu ayrılığın nedenlerinin doğru tespit edilmesi gerektiğini belirtir. Ona göre köy ve şehrin arasındaki kopukluğun nedenlerinden birisi köylünün muhafazakârlığı dığeriye şehrin delişmenliğidir. Nusret Kemal köylünün muhafazakârlığının, bir milletin milli özelliklerinin korunmasını sağlaması bakımından faydalı olabileceğine inanır. Ne var ki söz konusu muhafazakârlık, cehalet ve taassubun ortadan kaldırılması sırasında sıkıntı yaratabilir. Fakat köy akliselim sahibidir ve doğru olan ona götürülür, anlatılırsa, bunu benimsemesi zor olmayacaktır. Doğruyu köye götürecek, köylüyle şehirli arasındaki uçurumu kapatacak olansa şehirlidir. Çünkü köy bu uçurumu atlayacak kudrette değildir; bu nedenle uçurumun süratle kapanması için köy kültürel, sosyal ve ekonomik bakımdan teşkilatlandırılmalı ve yükseltilmelidir. Bu süreçte şehir, “efendisi olan köylüye karşı yapmakla mükellef olduğu büyük fakat mütevazı vazifeyi feragat ve dürüstlikle yapmaya çalışmalıdır” (Köymen, 1934, 30-31) Bu nedenle oyunlarda da köylüyle samimi temasın önemi ve yüceliği vurgulanır. *İnkılap Yolu*'nda ilk olarak köyü bilmenin, köylüyü sevmenin gerekliliği anlatılır:

“SEVİM: Kalbiniz yurt aşkıyla çarparsa köye akın
Ana, baba lafını bir kenara bırakın
Köylüdür bizim için hem ana hem baba (...)
Türk köyü bilmek gerek, köylüyü sevmek gerek
Bizim için o yoldan ancak yükselmek gerek
Her Türk kızı, Türk genci köye doğru gidecek
Bu inkılabın başı göklere yükselecek...” (Halit Bedi, 1934, 19)

Gerekli birlik ve kaynaşma sağlandıktan sonra köy kalkınmasında atılacak ilk adım, köylünün eğitimi olacaktır. Köycü ideologlar, Türkiye'nin kırsal yapısının dönüşümü için eğitimin en önemli etken olduğunu düşünürler. Çünkü köylerde ekonomik ve kültürel geri kalmışlığın nedeni, toplumsal yapı ve ilişkilerdeki sorunlardan çok, eğitimin yetersizliğidir. Köycüler, köyün ekonomik, kültürel, sınıfsal sorunları üzerinde düşünmeyip, köylülerin cehalet ve doğa koşullarının zorlukları üzerinde dururlar; bu nedenle de temel çözümün köylülerin eğitimi olduğunu düşünürler. Köye giderek köyün aydınlatılmasını sağlamaksa, gençliğin, öğretmenlerin vazifesidir. Oyunlarda sıklıkla şehirdeki lüks ve rahat hayatını, ya da bazen hasta annesini, genellikle güzel nişanlısını bırakıp köye giden, orada karşılaştığı zorluklara rağmen köylüyle el ele köyün ve köylünün yükselmesini sağlayan öğretmenlerin hikâyesi anlatılır. “Memleketin efendisi köylüdür” notuyla başlayan *İnkılap Yolu*'nun önsözünde Türk gencinin köy kalkınması için öğretmenlikle vazifelendirilmesine değinilir:

“Her köy bir şehir, her köylü, şehirli olmalıdır. Bence bunu yapacak insan muallimdir. Mesleğini benimseyen, vazifesinden başka bir şey bilmeyen, ona inanan genç bir muallimin elinde her köy bir cennet, her köylü çelik göğüslü bir inkılap bekçisidir...” (Halit Bedi, 1934, 7)

Turkish Studies

Oyunda da köylünün aydınlatılması gerekliliğinin ve Türk öğretmenin taşıması gereken vazife bilincinin altı çizilir:

“ERGUN: Sevim, binlerce öksüz, binlerce çıplak ve aç
Mektebe koşuyor, bir şey öğrensini diye
O kadar genç, ihtiyar bakınıyor geriye
Muallime bakıyor, düşün bunca zavallı

Türk genci bu gözlere yabancı olmamalı.” (Halit Bedi, 1941,25)

Eğitimin ve öğretmenlerin bu derece önemsenmesi, köylerde yaşanan sorunların nedeninin cehalet olarak görülmesinden kaynaklanır. Bu nedenle köyün kalkınmasının ilk şartı cehaleti gidermektir. Kalkınma köyden başlayacaktır ve köyün aydınlanması, ulusun yükselmesi anlamına gelecektir. 30 Ağustos'ta bu konuya değinilir:

“KUMANDAN: (...) Ona iş, hayat, fikir serbestisi verildiği, cehaletten kurtarıldığı anda; dünyanın en müterakki ve kudretli milleti bu asil Türk ulusu olur...Ve eminim olacaktır da.” (Candar, 1940,44)

Eğitmen'de köylünün muhafazakârlığı, kendi aralarındaki anlaşmazlıkları, kavgaları, eski alışkanlıklara, inançlara körü körüne bağlılıklarının nedeni de aynıdır:

“DOKTOR (Muhtara): Bu ölümler bu köyde acaba neden böyle çok oluyor?

MUHTAR: Köydeki ikilikten.

DOKTOR. (Başını kaldırarak) Değil!

MUHTAR: Öteki tarafın ayak diremesinden

DOKTOR: O da değil.

MUHTAR. Ya neden oluyor doktor bey?

DOKTOR. Bu köyde mektep var mı?

MUHTAR: Yok...

DOKTOR: Hoca var mı?

MUHTAR: Yok...

DOKTOR: İşte bütün bu ölümlerin sebebi mektepsizliktir. Mektepsizlik hepinizi cahil bırakmış. (...) Sizi asıl öldüren sadece muallimsizliktir. Mektepsizliktir.” (Gürler, 1940,13)

Eğitim kalkınma programı, öncelikle şehirden giden öğretmenlerin köye gönderilmesi, burada devlet desteğiyle gerekli yapılanmanın kurulması ve ardından köyden yetişmiş eğitimli köylülerin buldukları yerde kalarak eğitim sorumluluğunu üstlenmesi şeklinde kurulur:

“MÜDDEİ UMUMİ: (...) Bakın, köylüyü uyandırmak için ve köylerin yükselmesini kolaylaştırmak için eğitim kursları açıldı. O kurslara açığöz, becerikli, askerliğini yapmış köy delikanlılarını topladılar. Onlara, köylüye lazım olacak her şeyi öğretiyorlar. Kursları bitirenleri köyelerine yollayacaklar. Onlar da öğrendiklerini köylülere belletecekler.” (Gürler, 1940, 16)

Sistem bu tür bir döngü üzerinde işlerken, toplumsal dönüşüm için anahtar olarak görülen eğitim konusunda köylü ve şehirlinin eğitimi meselesi birbirinden ayrılır. Her şeyden önce köylüler şehirlerde değil köylerde eğitim görmelidir. Köye dönük eğitim sistemi köyün gereksinimleri üzerine kurulmalıdır. Köydeki eğitimin esasen mesleki eğitim niteliği taşıması gerekliliği vurgulanır. Başarılı bir eğitim reformunun gerçekleşmesinde farklı bir köy öğretmenleri kuşağının ortaya çıkmasının önemine inanılır. Öğretmenler, mutlaka köylüler arasından devşirilmelidir. Çünkü şehir kökenli öğretmenler ilk fırsatta şehre geri dönme eğiliminde bulunabilirler. Onların köy hayatının çetin koşullarına karşı da pek dayanıklı ve istekli olmadıkları düşünülür. (Karaömerlioğlu, 2006, 76) Sadece öğretmen yetiştirilmesi konusunda değil, her türlü sahada gerçekleştirilen eğitim programları da bu sistemle yürür:

“EĞİTMEN: Efendim. Köyün her sahada istidat gösteren gençleri var. Bunları ayırdım. Şehirdeki Halkevi'yle anlaştım. Bu gençleri senenin muayyen zamanlarında şehre gönderdim. Altı çocuk marangozun yanında, üçü demircinin, dördü arabacının, dördü kiremitçinin, ikisi nalbantın yanında bedava çalıştılar. Halkevi de bunları kontrol etti. Bu iş böylece üç sene sürdü. (...) Sanatı adamakıllı öğrendiler. Şimdi evimizi kendimiz yapıyoruz. (...) Şehirde sanat öğrenenler mektebin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

alt kısmındaki dükkanlarda çalışırlar. Her biri, bir yıl içinde on çocuğu yetiştirmeye mecburdur. Bu surette köyün iş bilen adamını çoğaltıyoruz.” (Gürler, 1940,25)

Köycülükten amaçlanan, genel anlamıyla köylülerin köylerinde kalması, böylece proleterleşmelerinin önlenmesi, yerel eğitim ile hem ekonomik hem de kültürel anlamda kırsalın dönüştürülmesidir (Karaömerlioğlu, 2006, 48) *Atatürk Köyünde Bir Uçak Günü*'nde, şehirden gelen ve “ben köylüyü yükseltmek istiyorum. Hayatımı onların yoluna koydum. Ödevimi orda başlatıp, orda bitireceğim” (sAskun, 1936, 13) diyen bir öğretmen ile başlayan eğitim hareketinin içinde, köyde doğup büyüyen, ilk eğitimini köyde alan, daha sonra uçak subayı olan ve köylülerinin birleşerek köye uçak almalarına yardım eden bir uçak subayı da anlatılır. Bu “geri dönüş”, bir vefa örneği ve ödev bilinciyle birlikte aktarılır.

Köy Ütopyası

Köylülerin olanaklarını birleştirerek köylerine uçak almaları gibi konuları işleyen oyunlar, köy hayatı ve köylünün nitelikleri üzerinden bir ütopya sunar. Öncelikle romantik ve pastoral bir tabloyla betimlenen köyün kalkınması, aydınlatılması, cehaletten kurtarılması için köylü ve şehirliler arasında başlayan kaynaşma, daha sonra devlet denetiminde ve yönetiminde geliştirilen bir dayanışma ruhuyla güçlenir; bu yolla yürütülen köy kalkınması projesi sanattan sanayiye, eğitimden üretime kadar pek çok alanda gerçekleştirilir.

Eserlerde köy öncelikle verimli toprakları, sağlıklı hayvanları, bereketli suları, ağaçları, temiz havası ile cennetten bir köşe olarak tanımlanır. *Bir Gönül Masalı*'nda köy

“ADSIZ: Vaktile bir köy vardı...Burası şirin, çok temiz, güzel bir köydü...”(Eruluç, 1937,8) sözleriyle tanımlanırken, *Eğitmen*'de köyün doğal güzellikleri şöyle anlatılır:

“MUHTAR: Bizim köyün havasıyla suyuna diyecek yoktur. Köyün hemen dışında bir sırt görünüyor ya...İşte o sırttan çam ormanı başlar. Tam sekiz saat sürer. Suyumuzu aha o ormandan getiririz. Hani şimdi bir bardak o sudan iç, yarım saat sonra bir daha yemek istersin...”(Gürler, 1940,6)

Doğal güzellikleri anlatılan ve içinde kötü, hasta, sakat, bereketsiz hiçbir öge taşımayan Anadolu'da; doğal kaynakların, köyün ve ülkenin zenginleşmesi amacıyla doğru kullanımı için gerekli sanayileşme hamlelerinin gerçekleştirilmesi şarttır. Nusret Kemal, Japonya ve Meksika'daki köycülük çalışmalarından örnekler verirken; “Japonya'nın dünya ticaretinde en ileri sanayi memleketleriyle rekabet edebilmesinin mühim amillerinden birisinin” sanayinin köklerinin köylerde, bilhassa sahil köylerinde bulunması olduğunu işaret eder. Meksika'da da köycülük çalışmaları içinde özellikle köy sanayine büyük önem verildiğini vurgular. (Köymen, 1934, 24) *Karagöz Stepte* oyununda da Anadolu'daki sanayileşme atılımı etraflıca gösterilir. Uçakla Anadolu üzerinde yapılan bir gezinti sırasında, her bölgede yapılan kalkınma hareketi tek tek gösterilir. Ülke ekonomisini canlandırıp, yurda para akışını artıran İzmir Fuarı, Kayseri ve Nazilli'deki dokuma fabrikaları, Karabük'teki Demir Çelik fabrikası “yabancılara muhtaç olmadan” (Lav, 1940,44) yerli sanayinin kuruluş adımları olarak anlatılır. Yabancılara muhtaç olunmadan bağımsız bir ekonominin kurulması, bu dönemin öncelikli meselesidir. Yeni Türk Devleti'nin amacı siyasi bağımsızlığın yanında iktisadi bağımsızlığı da elde etmektir. Yönetici kadro, iktisadi bağımsızlık olmadan siyasi bağımsızlığın elde edilemeyeceği görüşündedir. Bu nedenle hızlı bir şekilde iktisadi bağımsızlığı temin edici yollara başvurulur. “Milli iktisatın”, iktisadi bağımsızlığın, iktisadi gelişmeyle sağlandığı görülür ve iktisadi gelişme de sanayileşme ile özdeşleştirilir. Söz konusu sanayileşme planları çerçevesinde artık Anadolu'da bir kalkınma hareketi gerçekleşmekte, barajlar yapılmakta, köylüler topraklandırılmaktadır. *Karagöz Stepte* adlı oyunda da vurgulandığı gibi, bundan sonra da kısa süre içinde büyük elektrik santralleri kurulacak, hava yollarıyla bütün köy ve kasabalar birbirine bağlanacak, köy enstitüleri ile okur yazarlık oranı yüzde yüzü bulacak, radyo, tiyatro, opera, konservatuvar eğitimi verilecek, kurulacak bakım yurtları ile kimsesiz çocuklar devlet himayesinde korunacak, çocuklu ailelere de muntazam olarak devlet yardımı yapılacaktır.

Turkish Studies

(Lav, 1940,49-50) Zaten oyunda her türlü yardımın “devlet eliyle ve devlete yapılm[ması]” (Lav, 1940, 22) gerekliliği sıklıkla vurgulanır.

Bilindiği gibi 1923-1932 döneminde özel teşebbüse dayalı bir sanayileşme politikası benimsenmiş; özel teşebbüsün dinamizmi sayesinde sanayileşmenin ve buna bağlı olarak kalkınmanın gerçekleşeceği beklenmişti. Fakat uygulama sonunda tatmin edici sonuçlar alınamamış, elde edilen başarılar yönetici kadronun beklentilerinin gerisinde kalmıştı. Halkın ekonomik durumu süratli bir şekilde iyileştirilmedikçe hukuki ve siyasal reformların yerleşmesine imkân olmadığı görülür. Atatürk 1930’ları “halk devri”, halk devrini de “iktisat devri” olarak tanımlıyor, ülkenin ekonomik kalkınmasıyla köy kalkınması arasındaki sıkı bağlantıyı vurguluyordu. (Arar, 1963, 17) Nitekim Atatürk, çıktığı Anadolu gezisinde hükümete duyulan hoşnutsuzluğun temelinde iktisadi sorunların yattığını tespit eder. Bu nedenle, hızlı bir iktisadi kalkınma zorunluluğunu adeta bir devrim prensibi olarak benimser. Fakat bu zorunluluğun çözümü olan hızlı sanayileşmenin özel teşebbüs tarafından gerçekleştirilemeyeceği görülmüştü. Bu zorunlu sanayileşme olgusu, devleti iktisadi alanda faaliyette bulunmaya zorlar. Ekonomik anlamda güçsüz ve geri kalmış bölgelerde sanayi kuruluşları tesis ederek bu bölgeleri kalkındırmak ancak devlet eliyle gerçekleştirilebilecektir. Bu yolla Kemalist düşünce, ülkede kalkınma ve refahı sağlamada denetimi elinde bulundurarak coğrafi denge ve sosyal adaleti de sağlayabileceğini düşünür. (Eroğlu, 1982, 57)

Kalkınmanın koşulu; devlet desteği ve idaresinde hem kendi içlerinde hem devletle (zaman zaman devletin temsilcisi durumundaki şehirden gelen doktor, öğretmen, mühendis vs. ile, zaman zaman da vali, kumandan, bakan gibi kişilerle) elbirliği yapan köylünün bilginin rehberliğinde olanca kuvvetiyle çalışmasıdır. Devletin gözetiminde geliştirilen bir dayanışma ve seferberlik halidir sözkonusu olan. *Değişen Adam*’da bu olguya rastlanır. Köye giden gençler, köyün birçok sahada gelişmesine, kalkınmasına yardımcı olurlar. Köylünün modern tarıma geçmesi için gerekli makinaların temin edilebilmesi amacıyla Ziraat Bankası’ndan destek kredileri alınıp bir kooperatif kurulmasına önayak olunur; böylece köylünün toprağından bire on iki almaları sağlanır. Böylece köy ütopyası gerçekleşir:

“ENGİN: (...) Cıvardaki bataklıkları elbirliğiyle kuruttuk. İmece ile küçük bir dispanser ve hastane binası kurduk. Köye iyi su getirdik. Çeşmeler yaptık...

LEYLA: Yeni mektebimizi unuttun...

OKTAY: Evlerimizin çehresi tamamen değişiyor...Hayvanlarımız ahıra, ağıla kavuştu...

ENGİN: Köyümüzden sivrisineği, biti sürdük...

LEYLA: Bir Halkodamız da var...

OKTAY: İçinde radyosu, kütüphanesi de.

ENGİN: Küçük bir sinema makinemiz de eksik değil. Kültür filmleri gösteriyoruz.

LEYLA: Kadın erkek bütün köy hep bir ağızdan halk şarkıları söylüyoruz. Sonra bütün çocuklar ve delikanlılar okuyup yazıyorlar.

OKTAY. Köyümüzü ağaçladık.” (Tor, 1941, 83-84)

Kemalist halkçılık söylemi, Fransız Üçüncü Cumhuriyeti’nin solidarizminin de izlerini taşır. Buna göre toplum kendi içinde çatışan unsurlardan ziyade birbirlerini tamamlayan unsurların oluşturduğu bir bütünlük anlayışı üzerine temellenir. Toplumda çatışma değil, ahenk ve uyum esastır. Bu görüş, liberal düşüncenin bireyi öne çıkaran ve toplumu ya da cemaati geri plana iten düşünce sistemine karşı toplumsal dayanışmayı öngörür. (Karaömerlioğlu, 2006, 47) Batı kaynaklı korporatist düşünceden etkilenen ve bunu geliştiren Ziya Gökalp de Kemalist halkçı söylemi oldukça etkilemiştir. Özellikle Durkheim’ın *Toplumda İşbölümü* eseri üzerine düşünen ve bu eserdeki tespitlerden etkilenen Gökalp’e göre halk, aralarında çıkar çatışması olmayan, birbirini tamamlayan, sınıfsız, kaynaşmış grupların tamamını ifade ediyordu. Söz konusu dayanışma ve birlik vurgusu, birlikte yaşamak için birbirine muhtaç olma fikri, mesleki örgütlenmeler için de geçerlidir. Gökalp’e göre tüm meslekler korporasyonlar halinde örgütlenmelidir. Mesleki gruplar arasındaki işlevsel bağımlılık ve karşılıklı yardımlaşma, modern toplumların ileri işbölümü

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

aşamasındaki organik solidaritesi demektir. (Parla, 2005, 125). Gösterilen dayanışmanın “gerçek” olması için, mesleki gruplarca paylaşılan ortak bir vicdanın varlığı da şarttır. Dolayısıyla solidarist modeled bireylerin sadece hakları değil, görevleri de vardır ve önemi inkar edilmeyen birey, solidarist aklâk anlayışı içinde toplumsal birlik ve dayanışmaya katılımı ile kamu yararına verdiği destek üzerinden değerlendirilir. (Parla, 2005, 131).

Işık oyununda da dayanışmanın esas olduğu bir köy ütopyası kurulur. Köyde bir Köy İdare Heyeti kurulmuştur ve İdare Heyeti Binası'nın inşaatı da köylüyle birlikte sürdürülmektedir. Binanın kalorifer tesisatını da Nahiye Birimi üstlenerek inşaata destek olmaktadır. Köyde ağaçlandırma çalışmaları sürmekte, sulama çalışmaları gelişmektedir.

30 Ağustos'ta ise Cumhuriyet sayesinde köyde yaşanan değişim ve kalkınma anlatılır. Cumhuriyetin getirdikleriyle birlikte adı “Güzel Yurt” olarak değiştirilen köyün kalkınması için “bilgiyle çalışma[nın]” (Candar, 1940, 48) önemi vurgulanır. Kuraklık sorununa sulama ve ağaçlandırma çalışmaları ile çözüm bulunmuş, köy en büyük sıkıntılarından kurtulmuştur. Bunu sağlayan, devletle köylünün birlikte hareket etmesidir. Köylü, devletin rehberliğinde çalışacak ve üretecektir, karşılığında da istediği kadar kazanacaktır:

“SATILMIŞ: (...) Bir millet büyüklerinin dediklerini güzelce yaparsa böyle güzel şeyler kazanıyor. Emme eskiden nidelim, padişahlar bizden sade para çekerlerdi...Bizi insan yerine koymazlardı... Biz ayağı çarıkli Türk diye hakaret görürdük... Şimdi memleketin evlatları olduğumuzu öğrendik... Biz de ona göre çalışıyoruz.” (Candar, 1940, 49-50)

Halkı mesleki ve ekonomik anlamda farklı kitleler haline getirmeden yapılan ekonomik kalkınma programları ve ilkelerinde (İzmir İktisat Kongresi ve diğer ekonomik inkılâp uygulamalarında) bu anlayış yansıtılır. Ülkenin geleceğine ilişkin projelerde halkın bütün kesimlerin birlikte çalışması gerekliliği vurgulanır. Türk halkı, çıkarları birbirleriyle çatışan sınıflara ayrılmış bir topluluk değildir. Aksine, mevcudiyetleri ve çabaları bir diğerine lazımdır. Atatürk, “ çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların yekdiğerine ve ameleye muhtaç olduğunu, kim inkâr edebilir.” sözleriyle, birlikte hareket etmenin önem ve gerekliliğini ifade eder. Bu yüzden hukuki, ekonomik veya yönetime katılma gibi birliktelik anlayışının göstergesi olan alanlarda halkçılık fikri geliştirilir. Bu uygulamalarda da devletin öncü ve hakem olması, belirleyici olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Kamu alanlarından başlanarak ekonomik, ticari ve siyasal inkılâplarla bu ilkenin uygulandığı görülür. (Dinç, 8) *Eğitmen* oyununda devletin belirleyici konumu, yönetimi ve denetimi ile başlayan harekette, cumhuriyetle birlikte köylünün değişen şartları anlatılır. İsmet İnönü'nün köy köy dolaşarak köylülerin sıkıntılarını dinlediği, Ziraat Kongreleri ile köyün sorunlarına çözümler arandığı vurgulanır: “MÜDDEİ UMUMİ: (...) Eski devir köylüden hep almayı düşünürdü. Şimdiki devir de köylüye hep vermeyi gözönünde bulunduruyor. Artık köylü bizim efendimiz oluyor. Hükûmet, sizlere baş sedirde yer gösteriyor.” (Gürler, 1940,15)

Atatürk Köyünde Uçak Günü oyununda Cumhuriyetin ilanından sonra adı Atatürk olarak değiştirilen köy devlet-köylü dayanışması anlatılır. Devletin ağırlığı, idareyi bir dikta yönetimine çevirmemiş; aksine devlet eliyle dayanışma ve demokrasinin gereklilikleri yerine getirilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet sayesinde “dün en aşağı görülen halk yüceliyor, kaburgası kalın Türk diye küçültülen köylü kurultaya giriyor[dur]” (Askun, 1936,20). Köylü ilk defa Atatürk ile değer görür, köy ilk defa cumhuriyetle önemsenir:

“KÖY DELİKANLISI: (...) En yaşlımıza soruyorum: hangi devirde köyümüzü hükümet büyükleri bu kadar doldurdu ve kim sizi bu kadar sayarak yurt ödevine çağırdı ve sizden açıkça yardım istedi. Hiç değil mi?” (Askun, 1936,21)

İsmet İnönü'nün beş yüz uçağa daha ihtiyaç olduğunu duyurmasıyla birlikte köylü de yurt ödevlerinden birisini yerine getirmek için dayanışma gösterir:

“DURSUN ÇAVUŞ: Türk ne yapmadı ki bunu da yapmasın. 500 mü istiyorlar, dişimizi sıktık mı 5000'e çıkarırız.” (Askun, 1936,11)

Turkish Studies

Karşılıklı ödevlerdir söz konusu olan. Devlet yükümlülüklerini yerine getirdikçe, vatandaş da karşılığını fazlasıyla vermelidir. Devletin bu çok büyük fedâkarlıklarla ve kapsamlı olarak yürüttüğü halkçılık politikalarında, en büyük yardımı “cemiyetten beklemesi” de doğal ve mecburidir.

Oyunlarda halkçılığın birbirini tamamlayan üç önemli niteliğine vurgunun olduğu söylenebilir. Birinci unsur, halk yönetimi, yani siyasal demokrasidir. İkinci unsur, kanun önünde herkesin eşit olması, hiçbir kişi veya zümreye ayrıcalık tanınmamasıdır. Üçüncü unursa, sınıf mücadelesinin reddi ve toplumun dayanışma içinde gelişmesinin önemsenmesidir. Hükûmeti ile elbirliği yapan köylü, on yıl gibi kısa bir sürede yokluktan varlığa çıkar. Verimsiz topraklardan nasıl verim alınacağını, ürünleri ve hayvanları hastalıklara karşı nasıl koruyacağını öğrenen köylü kendisi de zenginleşir, ülkesini de zenginleştirir. *Atatürk Köyünde Uçak Günü* oyununda söz konusu olan köy, İsviçre’ye bal ihraç etmeye başlar, köyde elektrik fabrikası kurmak için komşu dokuz köy birleşerek kendi aralarında para toplarlar. Halkevi inşaatının temeli atılır, köy çocuklarının, gençlerinin hepsi eğitim görür ve meslek sahibi olurlar. Hiçbirisinin kötü alışkanlıkları yoktur:

“MUHTAR: Çok şükür köyümüzde kumardır, içkidir, işsizliktir, vukuattır böyle şeyler kalmadı. Herkes namuslu namuslu işinin peşinde. İşini üretiyor.” (Askun, 1936, 25)

Bunlarla birlikte köyde bir spor kulübü kurulur; burada futbol takımı ile avcılık, dağcılık ve kayak şubeleri vardır. Akşamları tiyatro gösterileri de yapılmaktadır. (Askun, 1936,27-28)

Işık’ta ise sürüsünü otlatmaktan gelen bir çoban, köy öğretmenin yanına yaklaşarak yeni çıkan kitaplar üzerine konuşur, öğretmeniyle şiir üzerine bir mülâhazaya girer, koyunların beslenmesi ile ilgili kitabı da yanında taşımaktadır. Sanat ve bilimsellik, eğitim, çalışma birleştirilir çoban figürü üzerinde. (Uluser, 1941,.40). Köycüler, düşüncelerini güçlendirmek için ütopyik ve gerçekdışı bir köy hayatı ve iktisadi resmederler. Köylüleri Türk milletinin aslımı oluşturan, ulusal gelişmelerde belirleyici, saflığı bozulmamış, asil, akıllı ve değişime açık insanlar olarak çizerler.

Sonuç

Kemalist ideoloji devlet teorisinin merkezine güçlü devlet ilkesini yerleştirir. Güçlü devlet, hem devletin toplum üzerindeki denetimini kurup sürdürebilmesi hem de devletin metafizik bir nesne haline getirilip toplum üzerinde mutlak egemenliğinin sağlanabilmesi anlamına gelir. Bu noktada devletin güçlü olması için modernleşmesi, ulusal birlik ve beraberliğini sağlaması gerekir. Bu misyon bağlamında devlete geçici değil sürekli bir görev yüklenir, devlet devrimci ve yenilikçi yönüyle sürekli bir toplum mühendisliğine başvurur. Böylece birey-ulus-devlet özdeşliği bir bütün halinde tüm karşıt unsurları içinde eriten bir yapı ortaya çıkar. Ulus-devlet doğal olarak bireyi toplum içinde yaratma, toplumdan bir halk üretme ve halkı ulusallaştırma yolunda tarihsel yatarım sürecini özellikle eğitim faktörleriyle besleyerek devamlı üretilen bir mekanizma ortaya çıkarır.(Gellner, 2008, 19) . Bu nedenle Kemalizmin ulusal söylemi, köy politikalarının söylemini de kuşatır.

Oyunlarda görülen köycü söylem, Kemalizmin köycü bakış açısını, dönemin koşullarını ve sorunlarını içinde barındırır. Köy mekânı, verimli, bereketli, tertemiz bir cennet köşesi olarak tasarlanırken, köylü de saflığın, Türklüğün, insanlığın özü olarak gösterilir. Daha önceki dönemlerde önemsenmediği ve küçük görüldüğü vurgulanan köylünün yüceltilmesi, köylünün gerçek karakterini ve erdemini anlayan şehirlinin kendisinden utanarak kendini köye ve köylüye adanması sıklıkla dile getirilir. Köy, memleketin çekirdeğini, köylü milletin özünü oluşturur. Türklerin anayurdu Anadolu’nun sahipleri, saf Türk köylü söylemi ile köylü, milletin “bozulmamış kanı” olarak gösterilirken, sanayileşme ve aydınlanmanın, eğitim hareketinin köyden başlaması da ulusal kalkınmanın ilk adımının köyde olduğunu işaret eder

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

KAYNAKÇA

- AKBAL Süalp, Z. Tül. (2004) *Zamanmekan*. İstanbul. Bağlam Yayınları.
- ARAR İsmail. *Atatürk'ün Halkçılık Programı ve Halkçılık İlkesinin Tarihçesi*. (1963).İstanbul.Baha Matbaası.
- ASKUN Vehbi Cem.(1936) *Atatürk Köyünde Uçak Günü*. Ankara.Ulus Basımevi.
- CANDAR Avni. (1940).*30 Ağustos*. Ankara. Ulusal Matbaa.
- ÇEÇEN Anıl. (1990). *Halkevleri* Ankara. Gündoğan Yayınları.
- DİNÇ Sait. “Atatürkçü Düşünce Sistemine Göre Halkçılık İlkesi”, www.turkoloji.cukurova.edu.tr/ATATURK/.../sait_dinc_ataturkcu_dusunce_sistemi_halkevleri_ilkesipdf. s. 1-12.
- EDENSOR Tim. (2002).*National Identity, Popular Culture and Everyday Life*. Oxford.Berg.
- EROĞLU Prof. Dr. Hamza. (1982).*Atatürk ve Devletçilik*. Ankara. Olgaç Matbaası.
- ERULUÇ Yusuf Sururi. (1937).*Bir Gönül Masalı*. İstanbul. Ahmed İhsan Basımevi.
- GÜRALLAR Yeşilkaya, Neşe. (2003).*Halkevleri, İdeoloji ve Mimarlık*, İstanbul. İletişim Yayınları.
- GÜRLER Celal Sıtkı. (1940).*Eğitmen*. Ankara. Ulusal Matbaa.
- Halit Bedi. (1934).*İnkılap Yolu*. Balıkesir. Türk Dili Neşriyatı.
- Hüsamettin Şemsi.(1936). *Kurtuluş*. Bilecik. Bilecik Halkevi Basımevi.
- KARAÖMERLIOĞLU Asım. (2006).*Orada Bir Köy Var Uzakta, Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*. İstanbul. İletişim Yayınları.
- KALAYCIOĞLU Ersin. Sarıbay, Ali Yaşar. (2000). *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*. İstanbul. Alfa Yayınları.
- KÖYMEN Nusret Kemal. (1934).*Köycülük Esasları*. Ankara. Tarık Edip Kütüphanesi.
- Lav, Ercüment. (1940).*Karagöz Step’te*. Ankara. Ankara Ulusal Matbaası.
- NORA Pierre. (2006).*Hafıza Mekanları*. Ankara.Dost Yayınevi.
- ŞENGÜL H.Tarık. (2001).*Kentsel Çelişki ve Siyaset*. İstanbul. Demokrasi. Kitaplığı.
- PARLA Taha. (2005). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm*. İstanbul. İletişim Yayınları.
- TOR Vedat Nedim. (1941).*Değişen Adam*. Ankara. Ulusal Matbaa.
- ULUSER Kemal (1941). *Işık*. Ankara. Ulusal Matbaa.